

Tego typu praktyki, a także birytualizm (chowanie zmarłych spalonych i niespalonych) oraz obecność kręgów kamiennych pozwala wiązać stanowisko z plemieniem Gotów, którzy zamieszkiwali Pomorze od końca I w do początku III w n.e. Jest to lud, który przybył ze Skandynawii (skąd przywiódł ideę budowy kręgów nieznaną wcześniej na tych terenach) i po około 150-letnim pobycie na Pomorzu wywędrował na południowy-wschód w poszukiwaniu lepszych siedzib.

Cmentarzisko z kręgami kamiennymi w Pławnie śmiało można zaliczyć do unikatowych.

Dotychczas na Pomorzu znanych było jedynie 5 innych stanowisk tego typu: w Grzybnicy w pow. koszalińskim, Babim Dole – Borczu i Węsiarach w pow. kartuskim oraz Odrach i Leśnie w pow. chojnickim. W starożytności cmentarzysk z kamiennymi kręgami było zapewne więcej, jednak zostały rozebrane, gdyż duże głazy świetnie nadawały się do celów budowlanych. Tym większa jest zatem wartość stanowiska ukrytego w lasach nad jeziorem Krzemno.

Jedna z wycieczek, które licznie odwiedzają stanowisko w trakcie badań wykopaliskowych
Fot. C. Kaczmarczyk

W najbliższych latach planowane jest także powołanie rezerwatu archeologicznego, który stanie się ważnym punktem na mapie atrakcji turystycznych okolic Czaplinka. Już teraz kamienne kręgi stają się coraz bardziej rozpoznawalne, czego dowodzą liczne wycieczki odwiedzające stanowisko w trakcie trwania badań wykopaliskowych, jak również poza sezonem.

Zwiedzanie stanowiska z przewodnikiem:
Ośrodek Sportu i Rekreacji "Stare Kaleńsko"
Stare Kaleńsko 1, 78-550 Czaplinek
tel. 502 033 060
kalensko@starekalensko.pl

Centrum Informacji
Turystycznej
ul. Rynek 1, 78-550 Czaplinek
tel. 94 375 47 90
turystyka@czaplinek.pl
www.czaplinek.pl

Szlakiem
Gotów

Stanowisko w trakcie badań wykopaliskowych. Na pierwszym planie krąg nr 1. Fot. M. Mysik

Kamienne kręgi z Pławna

Andrzej Kasprzak
Muzeum w Koszalinie

Na południe od jeziora Krzemno, ukryte w gęstym lesie Nadleśnictwa Świerczyna, znajduje się jedno z najważniejszych odkryć archeologicznych ostatnich lat – cmentarzysko z kamiennymi kręgami. Najbliżej stąd do miejscowości Stare Kaleńsko, jednak z racji przynależności administracyjnej stanowisko funkcjonuje w literaturze fachowej jako kamienne kręgi z Pławna.

Systematyczne badania wykopaliskowe prowadzone są od 2016 roku przez Dział Archeologii Muzeum w Koszalinie przy wsparciu organizacyjnym Ośrodka Sportu i Rekreacji w Starym Kaleńsku, Nadleśnictwa Świerczyna oraz Gminy Czaplinek. Stanowisko składa się z co najmniej trzech kręgów, trzech kurhanów oraz tzw. obiektów płaskich, których obecnie nie widać na powierzchni gruntu.

Wynikiem dotychczasowych prac jest przebadanie niewielkiego kurhanu oraz obszaru wokół jednego z kręgów, na którym natrafiono na 20 grobów (stan na 2020 rok). Rozpoznano także w n e w t r z e j e d n e g o z kamiennych kręgów, które okazało się być pozbawione jakichkolwiek obiektów archeologicznych.

Przykład grobu inhumacyjnego, ciemniejsza barwa jamy wyraźnie odcina się od jasnego piasku. Fot. A. Kasprzak

Centralny punkt konstrukcji wyznaczała potężna, kamienna stela (duży głaz) o długości 2,7 m (obecnie przewrócona). Kamienne kręgi tworzą rozstawione co 3 metry duże głazy (stele), które obrabiano, nadając im wydłużony kształt. Kamienie mierzą od 1,2 do 1,8 m długości i prawie wszystkie są obecnie przewrócone. Dodatkowo pomiędzy stelami znajdują się rzędy ciasno przylegających do siebie otoczek. Kręgi z Pławna mają zróżnicowaną średnicę, która wynosi odpowiednio 21 m, 26,5 m oraz 19 m. W 2020 roku znaleziono także kolistą konstrukcję o średnicy około 10 m, zbudowaną ze znacznie mniejszych kamieni. Czy jest to czwarty krąg, rozstrzygną dalsze badania wykopaliskowe. Kamienne kręgi, pomimo że usytuowane na terenie cmentarzysk, nie były okazałymi konstrukcjami grobowymi. Ich wnętrza są zazwyczaj pozbawione pochówków.

Fragment glinianej urny na spalone kości (tzw. popielnica), bogato zdobionej ornamentem rytym. Fot. A. Kasprzak

Zmarłych chowano poza wyznaczonym przez nie obszarem. Na podstawie przekazów pisanych oraz badań na podobnych stanowiskach przyjmuje się, że kamienne kręgi były miejscem, gdzie odbywały się wiece plemienne. Podejmowano na nich decyzje ważne dla lokalnej społeczności. Najprawdopodobniej w ich wnętrzu odbywały się także uroczystości związane z chowaniem zmarłych (palenie zwłok, stypy).

Kamienny bruk pod kurhanem nr 2, w centrum widoczne zniszczenia po starożytnym wkopie rabunkowym. Fot. A. Kasprzak

Sporządzanie dokumentacji rysunkowej. Fot. A. Kasprzak

Na stanowisku znajdują się 3 kurhany. Były to konstrukcje ziemne, często z dodatkowymi konstrukcjami kamiennymi, które usypywano nad pochówkami. Średnica dwóch kurhanów z Pławna wynosi ok. 8 m, a wysokość to zaledwie 0,5 m. Trzeci nasyp jest zdecydowanie większy; mierzy 19 m średnicy i ok 1 m wysokości.

W przeciwieństwie do kręgów, kurhany były okazałymi konstrukcjami grobowymi, wymagającymi dużego nakładu pracy. Jedyny przebadany dotychczas nasyp nakrywał grób, który jeszcze w starożytności został ponownie otwarty, zapewne w celach rabunkowych. Po złożeniu zmarłego do grobu teren został pokryty kolistym brukiem o średnicy ok. 7 m i dopiero wówczas usypano kurhan. Jest to o tyle niezrozumiałe, że kolisty bruk, którego ułożenie wymagało sporego nakładu sił, był ostatecznie niewidoczny.

Zdecydowana większość grobów nie była oznaczana kopcami ziemnymi. Obecnie nie ma po nich śladów na powierzchni. Gdzie dokładnie znajdowały się, mogą rozstrzygnąć jedynie badania wykopaliskowe. Co ciekawe ówczesna ludność chowała swoich zmarłych zarówno w obrządku ciałaopalnym, jak i inhumacyjnym (niespalone szczątki). Do grobów wkładano przedmioty codziennego użytku: metalowe ozdoby, narzędzia czy naczynia ceramiczne.

Charakterystycznym zwyczajem miejscowej ludności jest zupełny brak broni w grobach, co jest o tyle dziwne, że sąsiednie plemiona bardzo chętnie wyposażały swoich zmarłych w przedmioty związane z walką.